

ТЕМА № 13
ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ФОРМУВАНЬ ЦЗ І СПІВРОБІТНИКІВ В УМОВАХ
ОБ'ЯВИ РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.
(Навчальні матеріали)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ліквідація надзвичайних ситуацій та їх наслідків є одним з основних завдань цивільного захисту і полягає у проведенні комплексу заходів, які включають аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, що здійснюються в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (далі - надзвичайні ситуації) і спрямовані на припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також на локалізацію зон надзвичайних ситуацій.

Основними завданнями Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту є:

- забезпечення постійної готовності сил і засобів цивільного захисту до ліквідації надзвичайних ситуацій, пожеж та їх наслідків;
- проведення невідкладних робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж та організація життєзабезпечення постраждалого населення;
- надання з використанням спеціальних аварійно-рятувальних засобів допомоги громадянам (населенню) у разі виникнення подій у побуті, які загрожують їхньому життю і здоров'ю або можуть завдати матеріальної шкоди; участь у міжнародному співробітництві у сфері цивільного захисту.

Виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків передбачає комплексне проведення заходів, спрямованих на:

підготовку органів управління і сил до виконання робіт, організацію їх проведення, оперативне та матеріально-технічне забезпечення;

розвідку зони надзвичайної ситуації, визначення районів, ділянок та об'єктів, на яких необхідно проведення робіт, виявлення та позначення на місцевості районів, які зазнали радіоактивного, хімічного, біологічного зараження, прогнозування можливого поширення та зростання масштабів і наслідків надзвичайної ситуації;

пошук і рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги та транспортування до закладів охорони здоров'я, надання екстреної медичної допомоги постраждалому населенню;

надання психологічної допомоги постраждалому населенню та проведення медико - психологічної реабілітації постраждалих та осіб, які залучалися до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

відновлення пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення.

2. УПРАВЛІННЯ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ.

Основою управління силами при ліквідації надзвичайних ситуацій є рішення керівника органу управління (підрозділу). Управління силами полягає у цілеспрямованій і наполегливій діяльності керівника органу управління, спрямованій на підтримання готовності підрозділів, підготовку їх до дій та організацію виконання підрозділами завдань при проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Управління має бути оперативним, сталим та безперервним.

При ліквідації надзвичайної ситуації управління силами розпочинається з моменту отримання керівником органу управління (підрозділу) інформації про її виникнення і здійснюється з урахуванням розвитку обстановки в районі надзвичайної ситуації та включає такі заходи:

- уточнення та оцінка обстановки;
- визначення першочергових завдань, які необхідно провести негайно (невідкладно) для прискорення підготовки сил і засобів до виконання завдань з ліквідації надзвичайної ситуації, та надання попередніх розпоряджень для підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;
- подальший аналіз ситуації (збір даних про характер та масштаби надзвичайних ситуацій, розрахунок сил і засобів), підготовка та прийняття рішення і доведення завдань до підрозділів

Організаційно-технічну основу управління підрозділами складає система управління, яка включає: органи управління, пункти управління та системи зв'язку, оповіщення і автоматизації управління. Система управління повинна мати високу ступінь готовності, забезпечувати надійність функціонування її складових та можливість як централізованого, так і безпосереднього управління підрозділами.

Управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами.

Для організації робіт з ліквідації надзвичайної ситуації та безпосереднього керівництва залученими до їх проведення органами управління і підрозділами залежно від рівня надзвичайної ситуації (державний, регіональний, місцевий, об'єктовий) відповідним органом виконавчої влади призначається уповноважений керівник з ліквідації надзвичайної ситуації (далі - керівник робіт з ліквідації надзвичайної ситуації).

Керівник робіт з ліквідації надзвичайної ситуації утворює робочий орган - штаб з ліквідації надзвичайної ситуації, визначає його персональний склад, забезпечує його діяльність та встановлює режим роботи.

Штаб з ліквідації надзвичайної ситуації очолює начальник штабу, який залежно від масштабів, характеру і наслідків надзвичайної ситуації та виду аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт формує його із робочих груп та окремих фахівців.

До складу штабу входять: робоча група з оцінки обстановки і підготовки пропозицій до рішення начальника цивільного захисту об'єкту.

До роботи в штабі залучаються керівники аварійно-рятувальних підрозділів та служб, що беруть участь у ліквідації надзвичайної ситуації, спеціалісти відповідних підприємств, установ та організацій.

Штаб взаємодіє із комісією з ліквідації надзвичайної ситуації.

Основним завданням штабу з ліквідації надзвичайної ситуації є безпосередня організація та координація аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

На час ліквідації надзвичайної ситуації у підпорядкування керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації переходять аварійно-рятувальні підрозділи.

Розпорядження керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами, які беруть участь у ліквідації надзвичайної ситуації, а також громадянами і підприємствами, які знаходяться у зоні надзвичайної ситуації.

Ніхто не має права втручатися в діяльність керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації. Керівник робіт з ліквідації надзвичайної ситуації особисто відповідає перед органом виконавчої влади, що його призначив, за управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами з ліквідації надзвичайної ситуації.

До прибуття керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації його обов'язки виконує старша посадова особа органу управління або підрозділу служби цивільного захисту, яка прибула до зони надзвичайної ситуації першою.

Залежно від обстановки в районі надзвичайної ситуації керівник робіт з ліквідації надзвичайної ситуації має право самостійно приймати рішення щодо:

- проведення евакуаційних заходів;
- призупинення діяльності об'єктів, що знаходяться у зоні надзвичайної ситуації, та обмеження доступу до неї людей;
- залучення до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт необхідних транспортних засобів, іншого майна підприємств, установ та організацій, що знаходяться у зоні надзвичайної ситуації, аварійно-рятувальних служб та формувань, а також громадян за їх згодою;
- припинення аварійно-рятувальних робіт при підвищенні загрози життю та здоров'ю рятувальників та інших осіб, які беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій;
- інші рішення, необхідні для підвищення ефективності виконання заходів з ліквідації надзвичайної ситуації та забезпечення безпеки постраждалого населення.

Заступники керівника органу управління (підрозділу) та начальники служб у межах повноважень відповідають за готовність до дій за призначенням безпосередньо підпорядкованих підрозділів та служб, успішне виконання ними завдань, а також організацію відповідних видів забезпечення.

Вони повинні:

- знати обстановку в обсязі, необхідному для виконання своїх службових обов'язків, завдання підпорядкованих і приданих підрозділів, їх чисельний склад, оснащеність і можливості;

- планувати відповідно до рішень керівництва застосування цих підрозділів, ставити завдання та контролювати їх виконання;

- доповідати керівнику органу управління (підрозділу) про стан і можливості відповідного виду забезпечення, а також пропозиції щодо їх оптимального використання та поповнення.

Основою управління при ліквідації надзвичайних ситуацій є рішення керівника органу управління (керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації) на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у районі надзвичайної ситуації.

Рішення включає такі основні елементи:

- короткі висновки із оцінки обстановки;
- порядок проведення дій;
- завдання підлеглим формуванням, підрозділам;
- заходи безпеки;
- організація взаємодії;
- забезпечення дій формувань, підрозділів;
- організація управління та зв'язку.

Рішення оформлюється на карті (схемі) з пояснювальною запискою із урахуванням розвитку обстановки в районі надзвичайної ситуації.

Короткі висновки із оцінки обстановки містять у собі основні дані про характер і масштаби надзвичайної ситуації, обсяг робіт, які необхідно виконати, і умови їх проведення, наявність сил та засобів і їх можливості.

У рішенні відображаються мета, яка стоїть перед органом управління та його підрозділами, головні завдання та послідовність проведення робіт, об'єкти (райони, ділянки) зосередження основних зусиль, порядок створення угруповання сил та засобів.

Завдання керівникам підпорядкованих органів управління та формуванням (підрозділам) залежно від їх можливостей та розвитку обстановки визначають старші начальники.

При постановці завдань вказуються:

- район, сили та засоби;
- послідовність та строки проведення робіт;
- об'єкти зосередження основних зусиль;
- порядок використання технічних засобів та заходи безпеки.

Порядок взаємодії сил цивільного захисту, залученими до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, визначається при прийнятті рішення. Взаємодія здійснюється у ході виконання робіт.

При організації взаємодії:

- уточнюються ділянки робіт для кожного підрозділу;
- встановлюється порядок проведення робіт для підрозділів, що виконують завдання на суміжних ділянках, особливо при виконанні робіт, які можуть становити небезпеку або впливати на роботу кожного підрозділу;
- узгоджуються час і місце зосередження зусиль при спільному виконанні особливо важливих і складних робіт;
- визначається порядок обміну інформацією про зміни обстановки та хід виконання робіт на суміжних ділянках;
- встановлюється порядок надання термінової взаємодопомоги.

Взаємодія організовується у процесі постановки завдань за участю представників взаємодіючих сил.

При цьому керівники взаємодіючих органів управління, формувань (підрозділів) уточнюють місця та порядок проведення робіт, обмінюються даними про обстановку, розташування пунктів управління, способи зв'язку та порядок інформування про хід виконання завдань.

Матеріально-технічне забезпечення включає технічне та матеріальне постачання.

Технічне забезпечення передбачає організацію роботи спеціальних підрозділів щодо своєчасного проведення технічного обслуговування і ремонту машин та механізмів, евакуацію несправної техніки до ремонтних підрозділів (підприємств), її використання після ремонту, а також порядок забезпечення запасними частинами та агрегатами.

Матеріальне забезпечення передбачає забезпечення залучених до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт формувань (підрозділів) продовольством, питною водою, технічними засобами, майном протирадіаційного та протихімічного захисту, медичним майном, спеціальним одягом, будівельними і пально-мастильними матеріалами, а також обладнання місць (пунктів) прийому їжі, відпочинку та спеціальної обробки.

Медичне забезпечення передбачає проведення заходів щодо збереження здоров'я та працездатності особового складу формувань (підрозділів) та органів управління, своєчасного надання екстреної медичної допомоги постраждалим та хворим, їх евакуацію у лікарні та спеціалізовані заклади охорони здоров'я, а також заходи щодо попередження інфекційних захворювань серед особового складу аварійно-рятувальних підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та населення, яке постраждало внаслідок виникнення надзвичайної ситуації.

Організація управління та зв'язку включає:

- визначення складу органу управління;
- розміщення пункту управління;
- порядок організації зв'язку;
- форми і строки надання донесень.

Аналіз обстановки у повному обсязі проводиться керівником робіт з ліквідації надзвичайної ситуації, керівником органу управління (підрозділу), його заступниками (помічниками), а іншими посадовими особами - у межах своєї компетенції.

Основними елементами аналізу обстановки є:

- характер і масштаби розвитку надзвичайної ситуації, ступінь небезпеки для працюючого персоналу та населення, межі небезпечних зон та прогноз їх розповсюдження;

- види і обсяги аварійно-рятувальних, інших невідкладних робіт та умови, у яких вони проводяться;

- потреба у силах та засобах для проведення робіт у максимально стислі строки;

- кількість, укомплектованість, забезпеченість і готовність до дій сил та засобів, послідовність введення їх у район надзвичайної ситуації для розгортання робіт.

У процесі аналізу обстановки фахівці співвідносять потребу у силах та засобах для проведення робіт з можливостями залучених аварійно-рятувальних підрозділів, проводять розрахунки з метою їх оптимального застосування та надають пропозиції керівнику робіт з ліквідації надзвичайної ситуації (керівнику органу управління).

Організація зв'язку.

Зв'язок є основним засобом, що забезпечує безперервне управління підрозділами під час ліквідації надзвичайної ситуації. Система зв'язку повинна забезпечувати надійну та своєчасну передачу наказів, розпоряджень, команд, сигналів та донесень на всіх етапах дій підрозділів. Для забезпечення зв'язку застосовуються засоби радіо-, дротяного, мобільного та супутникового зв'язку.

Основним видом зв'язку під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт є радіозв'язок в ультракороткохвильовому та короткохвильовому діапазонах, який встановлюється відповідно до схеми організації зв'язку. Радіозв'язок повинен знаходитись у постійній готовності до негайної передачі команд і донесень.

Провідний зв'язок використовується для нарощування системи зв'язку, під час проведення довготривалих рятувальних та інших невідкладних робіт. Він організовується з урахуванням можливості використання існуючих ліній зв'язку, що забезпечують функціонування засобів телекомунікації.

Надійний та якісний зв'язок у надзвичайних ситуаціях досягається:

- завчасним плануванням заходів з організації зв'язку у період постійної готовності та на найбільш типові випадки надзвичайних ситуацій;

- завчасним обладнанням вузлів пунктів управління сучасними засобами зв'язку та утриманням їх у постійній готовності до використання;
- комплексним використанням різних видів та засобів зв'язку;
- високою спеціальною підготовкою та постійним тренуванням фахівців зв'язку;
- наявністю резерву засобів зв'язку;
- додержанням встановлених правил та порядку ведення переговорів засобами зв'язку;
- можливостей використання місцевої телефонної мережі.

ПІДГОТОВКА ДО ПРОВЕДЕННЯ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ТА ІНШИХ НЕВІДКЛАДНИХ РОБІТ.

Підготовка до дій включає:

- приведення в готовність органів управління та підрозділів (формувань) до виконання визначених завдань;
- висування та розташування підрозділів (формувань) у визначеному районі у разі формування зведених угруповань сил;
- підготовку до дій керівного складу органів управління та підрозділів (формувань).

Завчасна підготовка передбачає:

- визначення можливих об'єктів проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт і уточнення факторів їх потенційної небезпеки;
- розроблення планів дій з визначенням основних видів робіт, розрахунку сил і засобів, організації взаємодії, забезпечення і управління.

Після отримання завдання керівник органу управління (підрозділу):
усвідомлює завдання;

оцінює обстановку;

приймає рішення на проведення рятувальних та інших невідкладних робіт;

ставить завдання підрозділам;

організовує взаємодію, забезпечення та управління.

Під час постановки завдань на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт керівник органу управління (підрозділу) визначає:

- види, обсяги, строки проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, сили і засоби для їх виконання;
- час готовності до виконання завдань;
- маршрути висування до району надзвичайної ситуації;
- об'єкти та місця проведення робіт;
- керівників на робочих місцях;
- завдання при організації евакуації постраждалих;
- час початку робіт, тривалість робочих змін, порядок організації відпочинку та харчування;
- порядок матеріально-технічного забезпечення робіт;

- організацію зв'язку, взаємодії, строки та форму доповідей про обсяги виконаних робіт;
- заходи безпеки з урахуванням особливостей конкретної надзвичайної ситуації та видів робіт;
- пункт збору після виконання завдання.